

Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht, Ouders en de voorgeleiding voor de rechter-commissaris

[Klik hier om het document te openen in een browser venster](#)

Vindplaats:	FJR 2012/54	Bijgewerkt tot:	09-05-2012
Auteur:	Mr. K. Hepping ^[6]		

Ouders en de voorgeleiding voor de rechter-commissaris

Discrepancie tussen wetgeving en praktijk

Samenvatting

De laatste jaren is er een verhoogde aandacht voor ouders^[1] in het jeugdstraf(proces)recht. De meeste aandacht ging tot voor kort uit naar de positie van ouders bij de terechtzitting van een minderjarige verdachte, vanaf 1 januari 2011 tot uitdrukking gebracht in een wettelijke verschijningsplicht voor ouders bij de terechtzitting.^[2] Met de recente toezegging van Staatssecretaris Teeven van Veiligheid en Justitie om onderzoek te doen naar de rol van ouders van kinderen die met de politie in aanraking komen^[3], waaronder onderzoek naar het voorstel om bij de aanhouding van een minderjarige verdachte de ouders te onderwerpen aan een sociaal verhoor^[4], lijkt er nu ook aandacht te zijn voor de positie van ouders in de voorfase van het jeugdstrafproces.

Wat betreft de voorlopige hechtenis van minderjarige verdachten – onderdeel van de voorfase van het jeugdstrafproces – is door Van den Brink in het artikel 'De onschuld voorbij'^[5] terecht gesignaleerd dat ouders geen wettelijk recht hebben op aanwezigheid bij de voorgeleiding van hun kind voor de rechter-commissaris (R-C) en voor de raadkamer. De vraag is of dit een knelpunt is in de praktijk. Van den Brink geeft daarnaast aan dat kinderrechtshouders de aanwezigheid van ouders bij de voorgeleiding op prijs stellen, maar dat ouders in de praktijk vaak ontbreken.

In deze bijdrage wordt allereerst ingegaan op de rechtspositie van ouders in de voorfase van het jeugdstrafproces. Vervolgens wordt ingegaan op de positie van ouders bij de voorgeleiding van hun minderjarige kind voor de R-C, waarbij tevens inzicht wordt geboden in de aanwezigheid van ouders bij de voorgeleiding in de praktijk en in de communicatie met hen tijdens de voorgeleiding.

1. Voorafgaand aan de voorgeleiding

Afhankelijk van het strafrechtelijk traject voorafgaand aan de terechtzitting worden een minderjarige verdachte en zijn of haar ouders geconfronteerd met de voorgeleiding voor de R-C, en mogelijk verder in het proces, met de voorgeleiding voor de raadkamer. Vanuit het perspectief van de ouders zal hieronder kort het strafrechtelijk voortraject worden toegelicht. De situatie waarin één van de ouders of beide ouders zelf als medeverdachten worden aangemerkt, wordt buiten beschouwing gelaten.

Het strafrechtelijk vooronderzoek begint in principe met het aanhouden en verhoren van de minderjarige verdachte. Bij een aanhouding op heterdaad zullen de ouders niet altijd direct op de hoogte zijn van het feit dat hun kind is meegenomen naar het politiebureau en daar wordt opgehouden voor onderzoek, tenzij ze zelf aanwezig waren bij het moment van aanhouding. Aangenomen dat dit laatste lang niet altijd het geval zal zijn, dan zullen de ouders mogelijk op eigen initiatief achter de verblijfplaats van hun kind komen – denk aan ongeruste ouders die navraag gaan doen in de buurt of bij vrienden van hun kind – of zij worden hiervan door de politie op de hoogte gesteld. Dit laatste zal veelal niet direct plaatsvinden, de politie heeft immers meer omhanden. Het hoeft ook niet direct plaats te vinden, art. 27 lid 1 Ambtsinstructie voor de politie geeft aan dat de politie verplicht is uit eigen beweging een *familieid of huisgenoot* van een ingesloten minderjarige *zo spoedig mogelijk* op de hoogte te stellen van de insluiting. Het Wetboek van Strafvordering (Sv) is blanco wat betreft dit punt en geeft ouders dus ook geen recht om op de hoogte gesteld te worden van de aanhouding van hun kind en het ophouden voor onderzoek. Het Concept-wetsvoorstel Rechtsbijstand en politieverhoor van april 2011 voorziet enigszins in deze lacune door een wijziging van het huidige art. 489 Sv voor te stellen, waarbij in lid 3 is opgenomen dat de hulpofficier van justitie mededeling moet doen van de aanhouding van de minderjarige verdachte aan de *ouders of voogd*. Een tijdsbepaling hierbij lijkt echter te ontbreken.^[7]

Ouders hebben geen zelfstandig recht om hun kind te spreken voorafgaand aan het eerste inhoudelijke verhoor of om aanwezig te zijn bij het verhoor. De minderjarige hoeft het echter niet geheel zonder (ouderlijke) bijstand te doen. Indien het een verdenking betreft van een feit waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten, dan heeft de minderjarige verdachte recht om een raadsman te consulteren voorafgaand aan het eerste inhoudelijke verhoor. 12- tot 16-jarige verdachten kunnen geen afstand doen van dit recht op consultatiebijstand. Voor 16- en 17-jarige verdachten is het uitgesloten om van dit recht afstand te doen in het geval zij verdacht worden van bepaalde ernstige misdrijven.^[8] Tijdens het eerste inhoudelijke verhoor, maar ook tijdens alle daaropvolgende verhoren, heeft de minderjarige verdachte recht op verhoorbijstand van een raadsman of vertrouwenspersoon. In de Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor wordt hierbij de voorkeur gegeven aan een raadsman, maar erkend wordt dat de minderjarige verdachte mogelijk de voorkeur geeft aan bijstand van één van zijn ouders. De ouder kan het verhoor dan bijwonen in plaats van de raadsman, maar mag het verhoor niet onderbreken of verstoren en geen contact maken met de minderjarige.^[9] Vermeld dient te worden dat in het Conceptwetsvoorstel Rechtsbijstand en politieverhoor het recht op verhoorbijstand van minderjarige verdachten beperkt wordt tot de verhoorbijstand van een raadsman.^[10]

Indien er geen sprake is van een aanhouding (op heterdaad), zal de jongere schriftelijk uitgenodigd (ontboden) worden om voor verhoor naar het politiebureau te komen. In de brief moet opgenomen zijn of de jongere als getuige of als verdachte zal worden gehoord. De politie blijkt geen algemeen beleid te hanteren betreffende het tevens versturen van een (kopie van deze) brief aan ouders.^[11] Aannemelijk is echter dat ouders in de meeste gevallen hiervan op de hoogte worden gesteld door de jongere zelf. In dit geval kunnen ouders uiteraard wel met hun kind spreken voorafgaand aan het verhoor. Wordt de jongere als verdachte gehoord, dan dient in de brief te staan dat hij/zij voor eigen rekening voorafgaand aan het verhoor een raadsman kan raadplegen. Indien het voornemen bestaat om de jongere na verschijning op het politiebureau aan te houden, dan dient ook dit in de brief te worden opgenomen. Wordt de jongere na zijn komst op het politiebureau daadwerkelijk aangehouden, dan gelden de regels van de Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor onverkort en heeft de jongere dus recht op

consultatiebijstand en verhoorbijstand.^[12]

Uit cijfers van de landelijke database van de Voorziening tot samenwerking van de Politie Nederland blijkt dat sinds 2008 het aantal politieverhoren van minderjarige verdachten daalt terwijl het aantal in verzekering gestelde minderjarige verdachten stijgt. In 2008 waren er 8261 minderjarige verdachten in verzekering gesteld op het politiebureau, in 2010 zijn dit er bijna 900 meer.^[13] Steeds meer ouders worden dus getroffen door een gedwongen verblijf van hun minderjarige kind in een politiecel. Specifiek voor minderjarige verdachten is bepaald dat de inverzekeringstelling ook elders kan worden uitgevoerd, zie art. 57 lid 1 jo. 493 lid 3 Sv, zoals bijvoorbeeld bij de ouders thuis. De Aanwijzing inverzekeringstelling werkt niet verder uit onder welke omstandigheden de officier van justitie (OvJ) hiertoe kan besluiten.^[14] In onderzoek uitgevoerd door *Defence for Children* geven deskundigen aan dat uitvoering van de inverzekeringstelling op een andere plaats niet veelvuldig wordt toegepast, exacte cijfers hierover zijn echter niet bekend.^[15]

Wanneer een minderjarige verdachte in verzekering wordt gesteld en in een politiecel verblijft, heeft dit niet alleen op de minderjarige een grote impact, maar mogelijk ook op de ouders. Vanuit het perspectief van ouders is er opeens iets aan de hand, komt opeens hun kind niet meer thuis en is opeens de (nabije) toekomst van hun kind en henzelf onzeker geworden in veelal negatieve zin. Uiteraard geldt dit niet in alle gevallen, denk aan ouders van jeugdige veelplegers waarbij bemoeienis van justitie een terugkerende gang van zaken zal zijn, maar voor elke ouder is er wat dit betreft een eerste keer. Voor ouders en hun kind is het dan van belang om toegang te hebben tot elkaar. Uit het recht van vrij verkeer op basis van art. 50 jo. 490 Sv volgt dat ouders hun ingesloten kind mogen bezoeken op het politiebureau en dat ze met hun kind mogen spreken en schrijven. Dit recht is wel aan een aantal voorwaarden verbonden en kan in bepaalde omstandigheden beperkt worden (art. 50 lid 2 Sv). In de praktijk komt het voor dat ouders in de eerste plaats moeite moeten doen om te achterhalen op welke exacte locatie hun kind verblijft – overplaatsing van een minderjarige van een politiecel naar een cellencomplex of een justitiële jeugdinrichting blijkt ouders niet standaard te worden meegedeeld^[16] – en vervolgens komt het voor dat ze voor een dichte deur komen te staan omdat het huishoudelijke reglement bezoek op dat tijdstip niet toelaat.^[17] Weliswaar hebben we het hier over slechts enkele dagen zonder contact of met beperkt contact, maar voor de meeste ouders zal dat 'slechts' niet opgaan, niet in de laatste plaats omdat ze eigenlijk nauwelijks weten waar zij en hun kind aan toe zijn. Ouders hebben geen zelfstandig recht op het ontvangen of inzien van de processtukken.^[18] De enige kans op informatievoorziening ligt bij de raadsman van hun kind en bij de raadsonderzoeker van de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK). Deze laatste zal in het kader van de zogenaamde 'vroeghulp' bij de inverzekeringstelling een basisonderzoek uitvoeren (zie ook art. 491 Sv) waarvoor tevens met ouders gesproken wordt. Volgens het Protocol strafzaken 2009 – een uitwerking van de werkwijze van de RvdK in strafzaken^[19] – heeft de vroeghulp ook als doel om de jeugdige verdachte en diens ouders voorlichting te geven over de strafrechtelijke procedure.^[20]

2.Ouders en de voorgeleiding voor de R-C

Binnen drie dagen en vijftien uur na het moment van aanhouding dient de minderjarige verdachte te worden voorgeleid aan de R-C teneinde de rechtmatigheid van de inverzekeringstelling te beoordelen (art. 59a lid 1 Sv). Indien de OvJ de minderjarige langer wil vasthouden, wordt de toetsing van de inverzekeringstelling veelal gecombineerd met een vordering inbewaringstelling (art. 63 lid 1 Sv). In 2010 werden volgens de gegevens van de Raad van de Rechtspraak 2221 minderjarigen voorgeleid aan de R-C en in bewaring gesteld, wat een lager aantal is dan de twee jaren daarvoor.^[21] Hoewel er kanttekeningen kunnen worden geplaatst bij deze gegevens – er zijn geen registratievoorschriften omtrent deze gegevens, niet alle arrondissementen hebben de gegevens aangeleverd, gegevens over het aantal voorgeleidingen waarbij de vordering inbewaringstelling wordt afgewezen worden niet genoemd – valt op basis hiervan met enige zekerheid te stellen dat in de periode 2008-2010 zeker 2000 ouders per jaar te maken kregen met een minderjarig kind dat werd voorgeleid voor de R-C in het kader van een vordering inbewaringstelling. De wet voorziet niet in een bepaling die ouders het recht geeft om aanwezig te zijn bij deze voorgeleiding. Alvorens in te gaan op de rechtspraak omtrent ouders en de voorgeleiding, wordt hier allereerst kort gesproken over het doel van de voorgeleiding en het daaruit voortvloeiende nut van het betrekken van ouders bij de voorgeleiding. Ik laat hierbij de rechtmatigheidstoets van de inverzekeringstelling buiten beschouwing en richt me specifiek op de voorgeleiding in het kader van de vordering inbewaringstelling, temeer omdat daaraan de mogelijkheid van schorsing van de voorlopige hechtenis gekoppeld is en juist op dat punt het belang van de betrokkenheid van ouders het sterkst naar voren lijkt te komen.

Tijdens de voorgeleiding in het kader van de vordering inbewaringstelling dient de R-C te oordelen over de vraag of er voldaan is aan de vereisten voor het opleggen van voorlopige hechtenis (zie art. 67-67a Sv). Hiertoe dient de R-C de jeugdige verdachte te horen (art. 63 lid 3 Sv). Zeer wel valt te beargumenteren dat ongeacht wat er besproken wordt tijdens een voorgeleiding, ouders uitgenodigd zouden moeten worden om hierbij aanwezig te zijn gezien het feit dat de jeugdige verdachte in een uiterst kwetsbare positie verkeert en de ouders, mede gezien hun rol als opvoeder en verzorger van hun minderjarige kind (art. 1:247 lid 1 en 2 BW), bij uitstek degenen zijn die alleen al met hun fysieke aanwezigheid hun kind kunnen steunen.^[22] Dit wordt erkend in internationale kinderrechtenstandaarden, onder andere in art. 7 Beijing Rules waarin het recht op de aanwezigheid van een ouder of een voogd als een 'basic procedural safeguard' wordt gezien en waarin aanbevolen wordt dat dit recht gegarandeerd wordt tijdens alle fasen van het jeugdstrafproces.^[23]

Tijdens de voorgeleiding komen de feiten, de justitiële documentatie van de jeugdige verdachte en zijn of haar persoonlijke omstandigheden aan bod.^[24] Zoals ook door Van den Brink wordt betoogd, is het hierbij van belang dat de jongere ruimte krijgt voor eigen inbreng en dat de jongere begrijpt wat er gebeurt en wat er wordt gezegd.^[25] Dit vergt enige vaardigheden van de R-C, waarbij relevant is dat de participatie van de jongere kan worden verhoogd indien de R-C de ouders actief betreft bij de bespreking, omdat daardoor het gevoel wordt versterkt dat ouders en jongere serieus worden genomen.^[26] Als daarnaast ouders tijdens de voorgeleiding het gevoel krijgen dat hun mening wordt gewaardeerd, kan dit een positief effect hebben op hun bereidheid om naar de terechtzitting te komen, op hun aanvaarding van het uiteindelijke vonnis en daarmee op het verlenen van medewerking aan eventuele hulpverlening. Gerelateerd hieraan is het feit dat ouders mogelijk pas tijdens de voorgeleiding een volledig beeld krijgen van de situatie van hun kind. De voorgeleiding voorziet op deze manier in informatie, die tot dan toe mogelijk bij ouders ontbrak.^[27]

Specifiek bij het bespreken van de persoonlijke omstandigheden van de minderjarige verdachte zal het actief betrekken van ouders wenselijk zijn, daar ouders ook zelf informatie kunnen verschaffen over hun kind, over de opvoeding en over de gezinssituatie.^[28] Deze informatie is

extra relevant wanneer de R-C een bevel tot inbewaringstelling afgeeft en zich vervolgens buigt over de vraag of de tenuitvoerlegging van dit bevel geschorst kan worden (zie art. 493 lid 1 Sv). In het jeugdstrafprocesrecht geldt het adagium 'schorsen, tenzij', wat betekent dat de R-C de minderjarige verdachte in vrijheid zal stellen zodra dat kan, eventueel onder voorwaarden. Ten aanzien van deze beslissing is de thuissituatie van de jongere van belang; is deze zodanig dat het veilig is om de jongere naar huis te laten gaan? Indien het een schorsing onder voorwaarden betreft, kunnen ouders er dan mede op toezien dat deze voorwaarden worden nageleefd door de jongere? Deze punten zijn overigens ook van belang indien er niet wordt overgegaan tot schorsing, aangezien de inbewaringstelling op elke daartoe geschikte plaats uitgevoerd kan worden, dus ook thuis. Er zijn geen gegevens bekend over hoe vaak minderjarige verdachten de inbewaringstelling thuis uitvoeren. Deskundigen geven aan dat dit niet vaak het geval is, net als bij de uitvoering van de inverzekeringstelling.^[29]

Vanuit het oogpunt van efficiëntie kan beargumenteerd worden dat ouders via het raadsrapport de R-C van informatie kunnen voorzien, waardoor de aanwezigheid van ouders bij de voorgeleiding wellicht als overbodig kan worden gesteld. Er wordt dan echter voorbijgegaan aan, ten eerste, het feit dat de fysieke aanwezigheid van ouders het beeld wat naar voren komt op basis van het raadsrapport kan concretiseren en dat ouders ter plekke eventuele onduidelijkheden kunnen ophelderen. Ten tweede, aan het feit dat het in de praktijk zeer wel mogelijk is dat de raadsonderzoeker de ouders op de korte termijn niet heeft kunnen bereiken. Hierdoor ontbreekt de informatie en het standpunt van ouders in het raadsrapport en heeft dit ook niet mee kunnen wegen bij het raadsadvies met betrekking tot de vordering inbewaringstelling en de eventuele schorsingsvoorwaarden. Ten slotte gaat een dergelijke overweging uit efficiëntie voorbij aan het feit dat het betrekken van ouders bij de voorgeleiding vanuit meer punten dan alleen het verstrekken van informatie wenselijk is, zoals hierboven opgemerkt.

3. 'Heeft iemand de ouders geïnformeerd?'

Uit praktijkonderzoek blijkt dat de voorgeleiding bij de R-C veelal volgens een bepaalde volgorde verloopt. Na het controleren van de personalia van de jeugdige verdachte volgt een toelichting van de R-C over de aanwezigen en uitleg over het verloop van de voorgeleiding en over de beslissing die door de R-C genomen moet worden. Vervolgens wordt met de jongere het strafbare feit doorgenomen, gevolgd door een bespreking van de persoonlijke omstandigheden van de jongere. Bij dit laatste onderdeel wordt vaak het vroeghulprapport van de RvdK als leidraad gebruikt, eventueel aangevuld door een mondelinge toelichting door een aanwezige vertegenwoordiger van de RvdK. Tot slot geeft de R-C zijn besluit over de rechtmatigheid van de inverzekeringstelling, over de vordering inbewaringstelling en over de schorsing van de tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis.^[30]

Indien de ouders van de jeugdige verdachte aanwezig zijn bij de voorgeleiding spreekt de R-C meestal kort met hen tijdens de voorgeleiding, dit verschilt echter per rechtbank. Zo is het beleid bij de Rechtbank Rotterdam dat de R-C vooraf aan de voorgeleiding apart een gesprek met ouders heeft. Bij de voorgeleiding zelf mogen ouders niet aanwezig zijn. De gedachte hierachter is dat afwezigheid van ouders in het belang van de jongere is, deze kan vrijuit praten en is hierdoor mogelijk spraakzamer en eerlijker.^[31] Voor zover bekend worden bij de meerderheid van de rechtbanken in Nederland ouders in principe wel toegelaten bij de voorgeleidingen van minderjarige verdachten.

Hieronder wordt nader ingegaan op de communicatie met ouders bij de voorgeleiding, waarbij allereerst gekeken wordt naar de oproep voor de voorgeleiding aan ouders en naar de mate van aanwezigheid van ouders bij de voorgeleiding. Hiermee wordt een indruk gegeven van de situatie in de praktijk, waarbij het uitdrukkelijk niet bedoeld is om een totaalbeeld weer te geven van de werkwijze bij alle rechtbanken in Nederland. De informatie is afkomstig van interviews/gesprekken met negen R-C's en 133 observaties van voorgeleidingen van minderjarige verdachten in het kader van de vordering inbewaringstelling in de periode 2008-2011.^[32] Voor de meest actuele informatie is recent telefonisch en via e-mail navraag gedaan bij de betreffende instanties.

Oproep aan ouders

Voordat ingegaan wordt op de aanwezigheid van ouders bij de voorgeleiding voor de R-C is het van belang vast te stellen of ouders tijdig – of zelfs überhaupt – op de hoogte worden gebracht van het plaats hebben van de voorgeleiding. Op dit punt is er wettelijk niets geregeld. Gekeken naar de praktijk, blijkt dat het per arrondissement verschilt of de verantwoordelijkheid van het oproepen van ouders aan iemand is toebedeeld en, indien dit het geval is, aan wie dit is toebedeeld. Zo leert navraag bij de kabinetten R-C van Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, 's-Gravenhage en Arnhem^[33] dat ouders niet door de rechtbank worden opgeroepen. Men gaat ervan uit dat de raadsman van de jongere en/of de (raadsonderzoeker van de) RvdK deze taak op zich neemt. In de arrondissementen Almelo, Lelystad en Alkmaar is de verantwoordelijkheid voor het informeren van ouders over de voorgeleiding bij respectievelijk de rechtbank^[34], het OM^[35] en de politie^[36] gelegd.

Navraag bij de RvdK leert dat er door hen naar gestreefd wordt om ouders bij het strafproces van hun kind te betrekken, wat onder andere gestalte krijgt in het feit dat de raadsonderzoekers ernaar streven om ouders tijdig op de hoogte te stellen van de voorgeleiding en ouders ook te motiveren om hierbij aanwezig te zijn.^[37] Of ouders daadwerkelijk *tijdig* op de hoogte worden gesteld – door de RvdK, de rechtbank, het OM of de politie – is niet bekend. Wel is bekend dat het in de praktijk voorkomt dat het de raadsmedewerker en ook de advocaat van de jeugdige verdachte überhaupt niet gelukt is om ouders vooraf aan de voorgeleiding te spreken. Indien in dat geval ook niet bekend is of ouders door iemand anders zijn geïnformeerd, kan moeilijk nagegaan worden of ouders er bewust voor hebben gekozen om afwezig te zijn of dat hun afwezigheid wordt veroorzaakt doordat ze niet op de hoogte zijn gebracht van de voorgeleiding.

Aanwezigheid en zitplaats van ouders

Wat betreft de aanwezigheid van ouders bij de voorgeleiding geven de R-C's desgevraagd aan dat hun ervaring is dat ouders meestal wel aanwezig zijn. Dit beeld wordt bevestigd door de resultaten van praktijkonderzoek. In de periode 2008-2011 blijkt bij 100 voorgeleidingen verspreid over verschillende rechtbanken in Nederland dat bij twee op de drie voorgeleidingen ten minste één ouder aanwezig is.^[38] Aangetekend moet worden dat niet altijd bekend is wat de gezinssituatie van de minderjarige verdachte is. Indien één of beide ouders ontbreken bij de voorgeleiding, kan dit zodoende gerelateerd zijn aan het feit dat het gescheiden ouders betreft, dat beide ouders woonachtig zijn in het buitenland of dat ze niet meer in leven zijn. Tevens moet opgemerkt worden dat in de gevallen waarbij beide ouders ontbreken, dit niet per definitie betekent dat er geen 'plaatsvervangers' aanwezig zijn. Dit zijn dan dikwijls andere familieleden van de jongere of de gezinsvoogd.

Indien één of beide ouders aanwezig zijn bij de voorgeleiding, krijgen ze veelal een zitplaats aangewezen (vlak) achter de jeugdige

verdachte of op een korte afstand schuin naast de jeugdige verdachte.^[39] Bij de rechtbanken in Leeuwarden en Lelystad is echter geobserveerd dat alle partijen bij de voorgeleiding aan één tafel zitten, waarbij de ouders naast de jeugdige verdachte mogen plaatsnemen. Het kantoor van de R-C wordt wel gebruikt als locatie voor de voorgeleiding.^[40] Dit is veelal een kleine ruimte met een informele setting, waardoor ouders niet heel ver weg van hun kind zitten. De wat formelere zittingszalen worden ook gebruikt als locatie voor de voorgeleiding.^[41] In dat geval kan het, door de grootte van de zaal, voorkomen dat ouders op wat verdere afstand van de jeugdige verdachte achter een afscheiding zitten.

Communicatie met ouders

Indien één of beide ouders aanwezig zijn bij de voorgeleiding, wordt vaak kort met hen gesproken tijdens de voorgeleiding. In 2011 zijn bij de Rechtbank Utrecht 32 voorgeleidingen geobserveerd waarbij specifiek is gekeken naar de communicatie met ouders.^[42] Hieruit kwam naar voren dat in de meeste gevallen door de R-C met de aanwezige ouder(s) wordt gesproken, nadat de jeugdige verdachte en de aanwezige professionele hulpverleners zijn gehoord. Hierbij wordt veelal de algemene vraag aan ouders gesteld of ze nog iets willen toevoegen. Indien ouders aangeven niets te willen toevoegen of indien ze slechts een korte reactie geven, verschilt het per R-C of er vervolgens wordt doorgevraagd. Bij de helft van de geobserveerde voorgeleidingen is er relatief veel interesse voor de ouders gezien, wat bleek uit specifieke vragen van de R-C aan de ouders. Hierbij moet gedacht worden aan concrete vragen over de thuissituatie van de jongere en over de visie van ouders op de situatie van de jongere. Bij een derde van de geobserveerde voorgeleidingen werden de ouders door de R-C gecompimenteerd, waarbij in een enkel geval ook begrip getoond werd voor (de situatie van) de ouders. De ouders vertonen bij de meerderheid van de geobserveerde Utrechtse voorgeleidingen een gespannen en nerveuze indruk. Een aantal ouders reageert daarnaast emotioneel op hetgeen zich tijdens de voorgeleiding afspeelt. De inhoud van datgene wat ouders naar voren brengen, naar aanleiding van de algemene vraag of van de meer specifieke vragen van de R-C, blijkt gerelateerd aan de (vermeende) onschuld van hun kind of aan de situatie van hun kind. Bij dit laatste noemen enkele ouders alleen positieve of alleen negatieve aspecten, maar veelal gaan ouders in op zowel positieve als negatieve aspecten. Ouders die de (vermeende) onschuld van hun kind aan de kaart willen stellen, krijgen hier geen ruimte voor van de R-C's. Overigens geven R-C's zelf aan dat er soms sprake is van een taalbarrière in de situatie dat het allochtone ouders betreft die de Nederlandse taal niet (geheel) machtig zijn. Aangegeven wordt, en dit is ook in eerder onderzoek naar voorgeleidingen gesignaleerd^[43], dat er niet altijd een tolk beschikbaar of geregeld is om in dergelijke situaties te vertalen. Communicatie met deze ouders is dan nauwelijks mogelijk, wat een gemiste kans kan zijn. Wat betreft het begrip van ouders is wel positief dat er bij de Utrechtse geobserveerde voorgeleidingen nauwelijks gebruik wordt gemaakt van jargon en afkortingen, en dat er niet al te moeilijke taal wordt gehanteerd. Er werd overigens nooit langer dan vijf minuten met ouders gesproken. Opgemerkt moet worden dat de communicatie met ouders tijdens de voorgeleiding niet altijd op dezelfde wijze verloopt, wat mogelijk kan samenhangen met de houding en de spraakzaamheid van ouders, maar ook met de persoonlijke communicatiestijl van de R-C en met zijn of haar visie op de rol van ouders bij de voorgeleiding. Uit interviews met R-C's van een aantal rechtbanken in Nederland, blijkt dat er verschillend gedacht wordt over het nut van de aanwezigheid van ouders bij de voorgeleiding. Enkele R-C's geven aan dat zij van mening zijn dat de aanwezigheid van ouders bij de voorgeleiding niets toevoegt. De meerderheid van de R-C's is echter de mening toegedaan dat de aanwezigheid van ouders bij de voorgeleiding zeer wel zinvol kan zijn. Hiervoor worden verschillende argumenten aangedragen, waaronder het feit dat ouders tijdens de voorgeleiding een goed beeld kunnen krijgen van wat er allemaal aan de hand is met hun kind en het punt dat via de ouders ook de jongere door de R-C bereikt kan worden. Volgens sommige R-C's kunnen ouders zelfs een doorslaggevende rol spelen bij de voorgeleiding, met name in de beslissing om de tenuitvoerlegging van de voorlopige hechtenis te schorsen. Geconcretiseerd is dan de vraag van belang of ouders betrokken zijn bij hun kind en openstaan voor hulpverlening, en of ze de R-C het vertrouwen geven dat ze thuis de nodige structuur en steun voor de jongere kunnen bieden. Overigens wordt ook aangegeven dat de aanwezigheid van ouders bij de voorgeleiding in sommige gevallen juist averechts werkt, zo zouden minderjarige verdachten van Marokkaanse afkomst minder snel een bekentenis afleggen indien hun ouders aanwezig zijn.

4. Tot slot

Met deze bijdrage is beoogd een beeld te schetsen van de (rechts)positie van ouders bij de voorgeleiding van hun minderjarige verdachte kind voor de R-C volgens de wetgeving en in de praktijk. Onder andere is naar voren gekomen dat ouders in de praktijk wel worden uitgenodigd om aanwezig te zijn bij de voorgeleiding voor de R-C, ook al voorziet de wet voor hen niet in een recht op aanwezigheid. Ook is gebleken dat ouders niet vaak ontbreken bij de voorgeleiding voor de R-C en dat ze, wanneer ze aanwezig zijn, ook de ruimte krijgen om te spreken. Geconcludeerd kan worden dat wat betreft ouders en de voorgeleiding van minderjarige verdachten voor de R-C er sprake is van een discrepantie tussen de wetgeving en de praktijk, waarbij de praktijk in het algemeen een rooskleuriger beeld laat zien van de positie van ouders dan de wetgeving. Dit lijkt op het eerste gezicht positief. Het is echter de vraag of we hiermee tevreden moeten zijn, mede gezien de verschillen die geconstateerd zijn in de praktijk. Deze bijdrage is dan ook tevens bedoeld om een nadere discussie op gang te brengen over de positie van ouders bij de voorgeleiding, en breder over hun positie in het gehele jeugdstrafproces. In het licht van de recente wetswijzigingen en voorstellen – de al genoemde wettelijke verschijningsplicht van ouders bij de terechtzitting en het voorstel voor een sociaal verhoor van ouders, maar ook binnen het civiele recht het voorstel om de aansprakelijkheid van ouders voor schade veroorzaakt door hun minderjarige kind te verruimen^[44] – lijkt het hoog tijd om ons te bezinnen op de vraag wat we nu eigenlijk van ouders (kunnen) verwachten en wat we ze binnen het jeugdstrafproces kunnen (of zouden moeten) bieden. Een kritische blik op onze huidige wetgeving, beleid en praktijk is hierbij vereist, waarbij in het kader van de voorgeleiding onder andere het oproepen van ouders, de informatievoorziening aan ouders, de rol van ouders en daarmee de communicatie met hen, belangrijke punten zijn. De internationale en Europese aanbevelingen om ouders actief te laten participeren gedurende het gehele proces lijken hierbij een goed uitgangspunt.^[45]

Voetnoten

Voetnoten

- [1] Wettelijk worden onder ouders van een minderjarige verdachte verstaan de ouders die het gezag over de minderjarige uitoefenen (art. 131 Sv). In dit artikel wordt kortheidshalve de term 'ouders' gebruikt, waar soms ook één ouder of de voogd gelezen moet worden.
- [2] Zie huidige art. 496 Sv (*Stb.* 2011, 501; *Stb.* 2011, 276) en 496a Sv (*Stb.* 2010, 291; *Stb.* 2010, 792). Zie voor recent nieuws omtrent de verschijningsplicht *Kamerstukken II* 2011/12, 30 143, nr. 37 en *Kamerstukken I* 2011/12, 30 143, nr. I.
- [3] Uitkomsten van dit onderzoek worden voor 1 augustus 2012 verwacht, zie *Kamerstukken II* 2011/12, 30 143, nr. 37.
- [4] Motie van Tweede Kamerleden Marcouch, Van Toerenburg en Kooiman, zie *Kamerstukken II* 2010/11, 32 500 VI, nr. 62.
- [5] Y.N. van den Brink, 'De onschuld voorbij? Over de toepassing van de voorlopige hechtenis ten aanzien van minderjarige verdachten in Nederland?', *FJR* 2012/4 (hierna: Y.N. van den Brink 2012).
- [6] Mr. K. Hepping is als promovenda verbonden aan het Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen van de Universiteit Utrecht. Met dank aan prof. dr. I. Weijers voor commentaar op een eerdere versie van deze bijdrage.
- [7] De voorgestelde tekst van art. 489 lid 3 luidt: 'Bij de voorgeleiding bedoeld in het tweede lid, geeft de hulpofficier van justitie onverwijld kennis van de aanhouding wegens verdenking van een misdrijf aan het bestuur van de raad voor rechtsbijstand, opdat voor de verdachte een raadsman wordt aangewezen. Hij doet voorts mededeling van de aanhouding aan de ouders of voogd van de minderjarige en aan de raad voor de kindbescherming'. Zie Ministerie van Veiligheid en Justitie, Conceptwetsvoorstel Rechtsbijstand en politieverhoor, 15 april 2011, p. 12, www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/regelingen/2011/04/18/wetsvoorst-rechtsbijstand-en-politieverhoor.html.
- [8] Zie de Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor 2010 (2010A007), *Stcrt.* 2010, 4003.
- [9] Zie de Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor 2010 (2010A007), *Stcrt.* 2010, 4003.
- [10] Ministerie van Veiligheid en Justitie, Conceptwetsvoorstel Rechtsbijstand en politieverhoor, 15 april 2011. Het betreft een voorgestelde wijziging van art. 490 Sv. Zie over de mogelijke consequenties hiervan M. Berger & C. van der Kroon, *Een 'paar nachties' in de cel. Het VN-Kinderrechtenverdrag en het voorarrest van minderjarigen in politiecellen*, Leiden: Defence for Children 2011 (hierna: M. Berger & C. van der Kroon 2011).
- [11] Navraag bij vts Politie Nederland, Nederlands Politie Instituut leert dat hieromtrent geen richtlijnen bestaan. In het politiesysteem BVH is een brief voor de minderjarige verdachte en een brief voor de ouders beschikbaar. De brief voor de ouders kan zodoende worden opgemaakt en verstuurd, dit is echter niet vereist. Vanuit beleid wordt er wel nadrukkelijk gewezen op de noodzaak van het informeren van ouders, telefonisch of schriftelijk.
- [12] Zie de Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor 2010 (2010A007), *Stcrt.* 2010, 4003.
- [13] Opgemerkt moet worden dat het aantal in verzekering gestelde verdachten hoger kan zijn dan hier vermeld, aangezien er geen cijfers bekend zijn over het aantal minderjarigen dat in verzekering wordt gesteld op een andere plaats, zoals thuis. Zie: M. Berger & C. van der Kroon 2011.
- [14] Zie de Aanwijzing inverzekeringstelling (2009A012), *Stcrt.* 2009, 97.
- [15] M. Berger & C. van der Kroon 2011.
- [16] M. Berger & C. van der Kroon 2011.
- [17] M. Berger & C. van der Kroon 2011; J.A.C. Bartels, *Jeugdstrafrecht*, Deventer: Kluwer 2001.
- [18] Art. 504 Sv geeft slechts aan dat voor zover niet anders is bepaald, de ouders of voogd alle dagvaardingen, oproepingen, kennisgevingen, aanzeggingen of andere schriftelijke mededelingen aan de minderjarige verdachte ter kennis worden gebracht.
- [19] Zie Kwaliteitskader en Protocollen 2009, Beleidsregels met betrekking tot de werkwijze van de Raad voor de Kinderbescherming, Ministerie van Justitie.
- [20] Voor de volledigheid merk ik hier nog op dat ouders in de loop van het voorbereidend onderzoek door de politie kunnen worden gehoord als getuigen in de zaak tegen hun kind. Getuigen zijn niet verplicht om tegenover de politie een verklaring af te leggen. Dit is anders indien ze gehoord worden door de R-C in het kader van een gerechtelijk vooronderzoek; getuigen zijn wel verplicht om op de vragen van de R-C te antwoorden. Ouders van minderjarige verdachten kunnen zich echter beroepen op het verschoningsrecht van art. 217 Sv.
- [21] M. Berger & C. van der Kroon 2011.
- [22] K. Hepping & I. Weijers, *Effectieve ouderparticipatie in het jeugdstrafproces*, Amsterdam: SWP 2011 (hierna: K. Hepping & I. Weijers 2011).
- [23] UN Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice, (UN GA A/resolution 40/33, 1985). Zie ook regels 53-55 van het *General Comment nr. 10* (2007), *Children's rights in juvenile justice, Committee on the rights of the child* (CRC/C/GC/10 25 april 2007); regel IV/58 van de *Guidelines on child friendly justice* (CM/Del/Dec(2010)1098/10.2c, 17 november 2010); overweging 19 van de resolutie van het Europees Parlement van 21 juni 2007 over jeugddelinquentie: de rol van de vrouw, het gezin en de samenleving (European Union, Resolution P6_TA(2007)0283).
- [24] M. de Bruijn, 'Rechter-commissaris, kinderrechter en meervoudige kamer', in: I. Weijers & F. Imkamp (red.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2011.
- [25] Y.N. van den Brink 2012. Zie ook S. Rap & I. Weijers, *De jeugdstrafzitting: een pedagogisch perspectief. De communicatie tussen jeugdrechter en jeugdige verdachte*, Den Haag: Raad voor de Rechtspraak 2011 (hierna: S. Rap & I. Weijers 2011).
- [26] I. Weijers & S. Rap, 'De pedagogische opgaven van de jeugdstrafzitting', in: I. Weijers & F. Imkamp (red.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2011.
- [27] Zie ook M. van Veen-Looy, 'Ik wil mijn kind absoluut niet in die cel hebben!' *Participatie van de ouders in het strafrechtelijk voorbereidend onderzoek* (masterthesis Open Universiteit) 2010 (hierna: M. van Veen-Looy 2010).
- [28] K. Hepping & I. Weijers 2011.
- [29] M. Berger & C. van der Kroon 2011.
- [30] S. Rap & I. Weijers 2011.
- [31] S. Rigters, *Communicatie tijdens voorgeleidingen van minderjarigen* (masterthesis Universiteit Utrecht) 2010, p. 17-18 (hierna: S. Rigters 2010); Bij de raadkamerzittingen gevangenhouding mogen ouders echter wel aanwezig zijn, zie Y.N. van den Brink, *De onschuld voorbij? Over de toepassing van de voorlopige hechtenis ten aanzien van minderjarige verdachten in Nederland, in theorie en praktijk* (masterthesis Universiteit Utrecht) 2011. Bij navraag eind maart 2012 is dit bevestigd door het kabinet R-C en de griffie van de Rb. Rotterdam.
- [32] De interviews/gesprekken met R-C's en de observaties van voorgeleidingen van minderjarige verdachten in het kader van de vordering

- inbewaringstelling zijn uitgevoerd in de periode 2008-2011 door masterstudenten van de Open Universiteit (zie M. van Veen-Looy 2010) en van de Universiteit Utrecht (zie N.A. de Kock, *Verantwoordelijkheid van ouders, een vergelijkend onderzoek naar de rechtspositie van ouders in Nederland en Vlaanderen tijdens het proces tegen hun kind, dat de strafwet heeft overtreden* (masterthesis Universiteit Utrecht) 2008; J.E.S. Dolmans, *De rechter-commissaris in balans tussen het belang van het kind en de rechtsorde. Een rechtsvergelijkend onderzoek naar de rol van de rechter-commissaris in het jeugdstrafrecht* (masterthesis Universiteit Utrecht) 2009; S. Rigters 2010 (zie noot 31); L.J.C. Prop, *De communicatie tussen de rechter-commissaris en ouders van minderjarige verdachten* (masterthesis Universiteit Utrecht) 2011 (hierna: L.J.C. Prop 2011).
- [33] Eind maart 2012 zijn medewerkers bij het kabinet R-C van de betreffende rechtbanken hierover telefonisch benaderd.
- [34] Y.N. van den Brink 2011.
- [35] In het arrondissement Lelystad zijn hierover beleidsafspraken gemaakt tussen de rechtbank en het OM, waarin het OM hiervoor de verantwoordelijkheid krijgt toebedeeld. Navraag eind maart 2012 bij het kabinet R-C van Lelystad en het parket Lelystad bevestigt deze gang van zaken.
- [36] Informatie telefonisch eind maart 2012 opgevraagd bij een medewerker van het kabinet R-C van de Rb. Alkmaar. Het OM geeft de datum en het tijdstip van de voorgeleiding van een minderjarige verdachte aan de politie door, vervolgens stelt de politie de ouders van deze minderjarige verdachte (telefonisch) hiervan op de hoogte.
- [37] Informatie afkomstig van de persvoorlichter van het landelijk bureau van de Raad voor de Kinderbescherming, telefonisch geraadpleegd eind maart 2012.
- [38] Het betreft voorgeleidingen bij de rechtbanken van Alkmaar, Almelo, Amsterdam, Breda, Groningen, 's-Hertogenbosch, Leeuwarden, Rotterdam, Zwolle en bovenal bij de rechtbanken van Lelystad en Utrecht. Wat betreft de aanwezigheid van ouders bij de voorgeleidingen van minderjarige verdachten is voor de Rb. Rotterdam geteld hoe vaak ouders aanwezig waren vooraf aan de voorgeleiding, aangezien ze niet bij de voorgeleiding zelf aanwezig mogen zijn.
- [39] Dit is geobserveerd bij de Rb. Almelo, Amsterdam, Breda, Groningen, Utrecht en Zwolle.
- [40] Dit is geobserveerd bij de Rb. Utrecht en Zwolle.
- [41] Dit is geobserveerd bij de Rb. Amsterdam en Groningen.
- [42] L.J.C. Prop 2011
- [43] M. van Veen-Looy 2010.
- [44] *Kamerstukken II* 2009/10, 30 519, nr. 5 en nr. 6.
- [45] Zie regel 54 van het *General Comment nr. 10* (2007), *Children's rights in juvenile justice, Committee on the rights of the child* (CRC/C/GC/10 25 april 2007); overweging 19 van de resolutie van het Europees Parlement van 21 juni 2007 over jeugddelinquentie: de rol van de vrouw, het gezin en de samenleving (European Union, Resolution P6_TA(2007)0283).